

Marta Koszko
UMCS Lublin
marta.j.koszko@gmail.com

**Romuald Jończy, Katarzyna Łukaniszyn -Domaszewska,
Wpływ ludności pochodzenia niemieckiego oraz organizacji
mniejszości niemieckiej na regionalny rozwój społeczno
– gospodarczy. Wybrane zagadnienia (ze szczególnym
uwzględnieniem województwa opolskiego), Dom Współpracy
Polsko – Niemieckiej, Gliwice – Opole 2014, ss. 137.**

Doświadczenia okresu II wojny światowej, zmiany granic oraz kształt polityki narodowościowej i etnicznej prowadzonej przez komunistyczne władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej negatywnie wpłynął na zróżnicowanie etniczne polskiego społeczeństwa. Po kilkuset latach koegzystencji różnych grup Rzeczpospolita Polska jest przykładem państwa niemalże jednorodnego etnicznie.

Ludność pochodzenia niemieckiego stanowi obecnie najliczniejszą mniejszość narodową w Polsce. Skupiona jest głównie na obszarze województwa opolskiego, gdzie działa Fundacja Rozwoju Śląska oraz Wspierania Inicjatyw Lokalnych założona przez organizacje mniejszości niemieckiej. Zarówno te organizacje, jak i indywidualni przedstawiciele śląskiej ludności autochtonicznej, biorą aktywny udział w życiu społecznym regionu.

W powyższym kontekście godny odnotowania jest fakt wydania książki autorstwa Romualda Jończygo i Katarzyny Łukaniszyn-Domaszewskiej. Autorzy pracy jako pierwsi w Polsce szerzej poruszają zagadnienie wpływu czynnika etnicznego na regionalny rozwój społeczno – gospodarczy. Książka powstała w wyniku projektu realizowanego wraz z Domem Współpracy Polsko – Niemieckiej, współfinansowanego przez Fundację Rozwoju Śląska oraz Wspierania Inicjatyw Lokalnych, objętego patronatem Wojewody Opolskiego. Prof. R. Jończy, kierownik Katedry Ekonomii i Badań nad Rozwojem Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, jest specjalistą z zakresu rozwoju społeczno – gospodarczego, rynku pracy, migracji oraz ekonomii regionalnej i międzynarodowej. W jego dorobku naukowym znajduje się 11 książek i kilkaset innych publikacji, które uzyskały szereg nagród. Katarzyna Łukaniszyn-Domaszew-

ska jest doktorantką Katedry Ekonomii i Badań nad Rozwojem Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Zajmuje się zagadnieniami rozwoju regionalnego, wpływem czynnika etnicznego na rozwój społeczno – gospodarczy oraz tematyką mniejszości etnicznych i narodowych.

Zgodnie z deklaracją autorów nadrzędny cel monografii to próba określenia roli czynnika etnicznego w procesie rozwoju społeczno – gospodarczego na przykładzie ludności pochodzenia niemieckiego zamieszkującej obszar województwa opolskiego i część województwa śląskiego oraz ustalenie, w jakim stopniu i w jakich sferach odmiennosc aktywności społeczno – kulturowej i ekonomicznej wpływa na proces rozwoju. W celu zrealizowania założeń pracy, autorzy postawili następującą hipotezę: występowanie i aktywnosc społeczno – gospodarcza śląskiej ludności autochtonicznej posiadającej niemieckie pochodzenie i/lub aktywnosc jej organizacji (mniejszości niemieckiej) ma wpływ na odmiennosc procesu rozwoju społeczno – gospodarczego obszarów, które zamieszkuje. Z tej hipotezy wynikają dwie kolejne kwestie badawcze: czy etniczna odmiennosc tego obszaru pozytywnie oddziałuje na proces rozwoju oraz w jaki sposób postrzegana jest jej rola w tym procesie.

Postawione przez autorów cele pracy zostały z sukcesem zrealizowane. W analizach zawartych w publikacji dowiedziono występowania różnic w zachowaniach ekonomicznych i społecznych, które wynikają z cech cywilizacyjno – kulturowych charakteryzujących daną grupę etniczną. Cechy właściwe ludności pochodzenia niemieckiego wpłynęły pozytywnie na proces rozwoju regionalnego. Autorzy w znacznej mierze oparli się na wynikach terenowych badań empirycznych realizowanych przez prof. R. Jończego oraz jego współpracowników. Ponadto wykorzystali dane statystyczne w postaci spisów powszechnych oraz oparte na nich prace Roberta Rauzińskiego.

Jak podkreślają autorzy, przeprowadzone badanie mają charakter selektywny. Objęły kilka aspektów uznanych za najważniejsze. Pierwszym była analiza skutków aktywności migracyjnej osób pochodzenia niemieckiego. Drugi aspekt badań to dokonanie porównania za pomocą analizy obszarów zamieszkałych przez ludność pochodzenia niemieckiego i podobnych typologicznie obszarów zamieszkałych przez ludność polską pochodzenia napływowego. Trzecim z badanych zagadnień była sfera wydatków organizacji mniejszości niemieckiej i powiązanych z nią instytucji. Ostatni obszar analiz stanowi społeczna ocena roli mniejszości niemieckiej w rozwoju społeczno – gospodarczym.

Omawiana publikacja składa się z sześciu rozdziałów. Tytuły rozdziałów i podrozdziałów precyzyjnie określają treść w nich zawartą. Rozdział pierwszy

stanowi wprowadzenie opisujące problem badawczy, cele i metodykę badań. Autorzy określili obszar badań, podjęte przez nich zagadnienia badawcze oraz wymienili źródła danych, na których oparli swoją pracę.

Rozdział drugi, zatytułowany „Oddziaływanie migracji ludności pochodzenia niemieckiego na rozwój regionalny i lokalny”, zawiera analizę przebiegu migracji zagranicznych przed i po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Autorzy opisali w nim także skutki migracji dla lokalnej społeczności i rodzin oraz konsekwencje migracji: transfer zarobków, wpływ na rynek pracy i zmiany w strukturze wiekowej populacji pochodzenia niemieckiego. Następnie zbadali wpływ migracji na rozwój gospodarczy oraz warunki cenowe i preferencje konsumpcyjne. Rozdział kończy jakościowe porównanie przedakcesyjnej migracji zarobkowej Ślązaków posiadających obywatelstwo niemieckie i poakcesyjnej migracji Polaków.

Rozdział trzeci nosi tytuł „Porównanie wybranych gmin wiejskich województwa opolskiego zamieszkałych przez śląską ludność autochtoniczną z gminami zamieszkanymi przez ludność nieposiadającą pochodzenia niemieckiego”. Autorzy określili cel i zakres analizy, który objął następujące obszary: bezrobocie, pracujący, podmioty gospodarcze i kapitał zagraniczny. Dokonane wyodrębnienie gmin wiejskich o najmniejszym i największym odsetku ludności deklarującej przynależność niemiecką pozwoliło w klarowny sposób za pomocą diagramów ukazać różnice wynikające z większej liczby mieszkańców pochodzenia niemieckiego.

W rozdziale czwartym, zatytułowanym „Transfer dodatkowych środków do regionu związany z instytucjami mniejszości niemieckiej oraz jego oddziaływanie na wybrane sfery rozwoju regionalnego i lokalnego”, znalazł się opis działalności Fundacji Rozwoju Śląska oraz Wspierania Inicjatyw Lokalnych – główne obszary jej finansowania, działalność statutowa, oddziaływanie w sferze gospodarczej i społecznej. Autorzy przeanalizowali środki pozyskiwane i redystrybuowane przez Fundację, Caritas Diecezji Opolskiej oraz środki z budżetu państwa polskiego przeznaczone na edukację.

Rozdział piąty został zatytułowany „Rola ludności pochodzenia niemieckiego oraz organizacji mniejszości niemieckiej w rozwoju społeczno – gospodarczym województwa opolskiego w świetle opinii przedstawicieli samorządów województwa opolskiego – wyniki badań ankietowych”. W kwestionariuszu urzędnicy oceniali wpływ śląskiej ludności autochtonicznej na rozwój województwa opolskiego w obszarze edukacji, kultury, rynku pracy. Zbadano również opinię o wpływie organizacji mniejszości niemieckiej na poszczegól-

ne sfery rozwoju społeczno – gospodarczego i techniczno – cywilizacyjnego oraz o jej wpływie na wizerunek województwa. Kolejne kwestie poruszane w kwestionariuszu stanowiła polityka samorządowa w zakresie działań podejmowanych przez przedstawicieli ludności pochodzenia niemieckiego. Autorzy dokonali porównania działalności organizacji oraz przedstawicieli mniejszości niemieckiej do innych grup zamieszkujących województwo opolskie.

Rozdział szósty stanowi podsumowanie pracy. Autorzy umieścili w nim opis skutków migracji zagranicznych ludności pochodzenia niemieckiego oraz porównali gminy „mniejszościowe” i „polskie”. Następnie w oparciu o wyniki badań przeprowadzonych wśród przedstawicieli samorządów dokonali podsumowania roli ludności i organizacji mniejszości niemieckiej w rozwoju w regionalnym. Rozdział zakończony został przedstawieniem głównych wniosków.

Na bazie dogłębnej analizy źródeł i przeprowadzonych badań empirycznych autorzy dowiedli znacznego pozytywnego wpływu odmienności etnicznej regionu Śląska na rozwój społeczny i gospodarczy. Ważną rolę odgrywają tu środki finansowe pochodzące zarówno z transferu kapitału, jaki i budżetu państwa polskiego oraz organizacji mniejszości niemieckiej. Jak wynika z badań, ludność autochtoniczna działa na rzecz regionu, niechętnie migruje w obrębie kraju oraz często powraca z zagranicznej emigracji zarobkowej. Autorzy podkreślają, że samorządowcy dostrzegają pozytywny wpływ „inności” etnicznej, jednakże nie wykorzystują w pełni potencjału wynikającego z zaangażowania mniejszości niemieckiej.

Oceniając stronę formalną monografii należy zauważyć klarowność sformułowanego tytułu w zakresie przedmiotowym. Wynika z niego jednoznacznie, co stanowi przedmiot badań autorów, a co za tym idzie co będzie tematem analiz zawartych w publikacji. W tytule jednakże brak cezurę czasowej i określenia kontekstu geograficznego opracowania, które poznajemy dopiero podczas lektury. Mnogość zagadnień poruszanych w badaniach empirycznych znalazła odzwierciedlenie w dużej liczbie podrozdziałów. Nie stanowi to jednak wady, gdyż pozwala czytelnikowi w prosty sposób odnaleźć interesujące go zagadnienie. Założenia badawcze, analiza źródeł i wnioski zostały przedstawione w sposób przejrzysty i zrozumiały. Monografia została uzupełniona licznymi tabelami i kolorowymi diagramami, niestety w książce brakuje ich spisu.

Omawiana publikacja zasługuje na polecenie ze względu na swoją wartość merytoryczną, oryginalne hipotezy i cele badawcze, dogłębne analizy oraz ciekawe wnioski i oceny. Nie ulega wątpliwości, że książka stanowi istotny wkład w badania nad wpływem czynnika etnicznego na rozwój regionalny.